ՆՈՐ-ԴԱՐ

№ 196 ՏԱՍՆԵՒԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ Երեքշաբթի, 31 Հոկտեմբերի 1900 Երեքշաբթի, 31 Հոկտեմբերի ՏԱՍՆԵՒԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ № 196

Տարեկան 10 րուբլի, վեց ամիսը՝ 6 րուբլի, երեք ամիսը՝ 3 ր.50 կ., ամիսը՝ 1 ր., հատով 5 կ.:
Բաժանորդ գրւում են Թիֆլիսում միմիայն խմբագրատանը:

Խմբագրութեան հասցէն՝ Тифлисъ, Редакція „Норъ Даръ“
կամ Tiflis, Rédaction ,,Nor-Dar''

Խմբագրութիւնը բաց է ամեն օր (բացի տօն օրերից) ժամը 9-ից մինչև 2-ը: Յայտարարութիւններն ընդունւում են ամեն լեզուներով:
Յայտարարութիւնների բառին 2 կ., ռէկլամների համար կրկնապատիկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Քրոնիկոն.—Լուրեր:
Մեզ գրում են.— Բագուից: Շամախուց: Գանձակից: Բանանցից:
Կ. Պոլսի հայ թերթերից:
Հայոց Թատրոն Բագւում:
Նամակ խմբագրութեան:
Թղթակցութիւններ.— Նամակ Ֆրանսիայից, Պարիզ:
Քաղաքական.—Թիւրքիա: Անգլերը Չինաստանում: Սպանիա:
Հեռագրներ:
Բանասիրական.— Օտար կեանքից:
Տեղեկատու:
Յայտարարութիւններ:

ՔՐՈՆԻԿՈՆ

Անդրկովկասեան երկաթուղիների կառավարիչն հոկտեմբերի 26 ին Պետերբուրգից իր տեղապահին հեռագրել է, որ ճանապարհների հաղորդակցութեան մինիստրը հաւանութիւն է տուել բանուորների գործադուլի վերաբերմամբ ձեռք առնուած բոլոր միջոցներին և իրեն իրաւունք է տուել վերադարձնելու բանուորներին իրենց նախկին ծառայութեան իրաւունքը, ի նկատի ունենալով նրանց ջանասիրութիւնն ու յաւ ծառայութիւնը. իսկ ներկայումս թոյլ է տուել միևնոյն պայմաններում վերստին ծառայութեան ընդունել մեքենավարների արձակուած օգնականներին:

— Հոկտեմբերի 30 ին Պետերբուրգից Թիֆլիս հասաւ մի առանձին յանձնաժողով, որին գլուխ է անցած երկաթուղիների գլխաւոր վերատեսուչ պ. Գորչակով: Յիշեալ յանձնաժողովն ուղարկուած է ճանապարհների հաղորդակցութեան մինիստրութեան կողմից՝ քննելու վերջին ժամանակս անդրկովկասեան երկաթուղիների ապրանքատար և մարդատար գնացքների երթևեկութեան գործում ծագած անկարգութիւնները և կարելւոյն չափ ճիշտ տեղեկութիւններ հաւաքելու Կովկասում կառուցուող նոր երկաթուղիների աշխատանքների, ինչպէս և տեղական խճուղիների դրութեան մասին:

— Առաջիկայ տարի մտադրութիւն կայ Կովկասում բանալու մարդաբանական ցուցահանդէս, որն առաջինն է լինելու իր տեսակում մեր երկրի մէջ:

— Հոկտեմբերի 26-ին, գիշերուայ ժամը 11-ի մօտերքը, Կարսի երկաթուղու Բաշքադըկլար և Մացրա կայարանների միջև խորտակուեց Թիֆլիսից Կարս մեկնող մարդատար գնացքը, շոգեմեքենան գծից դուրս ընկնելու պատճառով: Խորտակումը պատահեց 7 արշին բարձրութիւն ունեցող հողաթմբի վրայ՝ իր ետևից քարշ տալով իրեղէնների, պոստային և երրորդ կարգի երկու վագոն. իրեղէնների վագոնը ջարդուփշուր եղաւ, միւս վագոնները ջարդուեցան աւելի կամ պակաս: Գծի վրայ մնացին երկու վագոն: Բարեբաղդաբար ոչ ոք սպանուած չէ. վիրաւորուած են մի կոնդուկտոր, պոստային վագոնի պահապանը, մեքենավարի օգնականը և իրեղէնների վագոնի կոնդուկտորը. Թեթև խեղումներ են ստացել ուղևորներից հինգ հոգի:

— Ներքին գործերի մինիստրութիւնը Թիֆլիսեցի Նիկողայոս Չիգիանեանին թոյլ է տուել իր խմբագրութեամբ Թիֆլիսում հրատարակելու «Տելեֆոն» անունով ամենօրեայ թերթ ռուսերէն լեզուով: Թերթը պիտի պարունակի միմիայն հեռագրներ և յայտարարութիւններ: Տարեկան բաժանորդագրութիւնը երկու րուբլի է:

— Ներքին գործերի մինիստրութիւնը Թիֆլիսում ապրող վրացի ուսուցիչ Ի. Ռոստոմովին թոյլ է տուել Թիֆլիսում իր խմբագրութեամբ հրատարակելու վրացերէն լեզուով մի ամսագիր «Մոգզաւրի» (ճանապարհորդ) անունով:

—Մամուլի գործերի գլխաւոր վարչութիւնը թոյլ է տուել ընդարձակելու Թիֆլիսում վրացերէն լեզուով հրատարակուող «Ցնոբիս Փուրցելի» լրագրի ծրագիրը:

— Կարսի զինուորական նահանգապետի միջնորդութեամբ, Կարսի քաղաքային ոստիկանական վարչութեանը թոյլ է տրուած այս տարի կրկնագնահատութեան ենթարկելու Կարս քաղաքի անշարժ կայքերը:

— Թիֆլիսում ժողովրդական տուն (թատրոն) կառուցանելու համար, ինչպէս յայտնի է, թոյլ է տրուած նուիրատուութիւններ հաւաքելու: Այդ բանի համար որոշուած է ընտրել մի առանձին յանձնաժողով: Ստորագրութիւնը բացուելուց առաջ զանազան անձեր ցարդ նուիրել են մօտ 12.000 ր.: Տան կառուցումը նստելու է 60,000 ր.: Յանձնաժողովը, բացի մասնաւոր անձերից նուիրաբերութիւններ հաւաքելուց, նպաստ պիտի խնդրի ֆինանսների մինիստրութիւնից: Ժողովրդական տան կառուցման համար, ինչպէս յայտնի է, տեղ է ընտրուած Վերայի կամրջի մօտ, Զորղանեանի կալուածքում:

— «Ռուս. Վեդ.»-ի ասելով, առաջիկայ տարուայ մայիսի սկզբներին Պետերբուրգից մեկնելու է ութ հնագէտներից բաղկացած մի արշաւախումբ, որը կըզբաղուի ս. Էջմիածնի եւ հին Հայաստանի պատմական յիշատակարանների մանրամասն ուսումնասիրութեամբ:

— Թեհրանի ռուսաց բանկի գանձապահ Շարունինին սպանելուն և բանկի դրամարկղը կողոպտելուն համար մեղադրուող Ջէյրանեանի եւ իր կնոջ գործի քննութիւնը, «Նով. Օբ.»-ի ասելով, Բագուի նահանգական դատարանում նշանակուած է դեկտեմբերի 20-ին:

— Գ. Ադելխանովի կաշուի գործարանի 25-ամեակ գոյութեան առթիւ յիշեալ գործարանի ակցիօներական ընկերութեան հոկտ. 29 ին սարքած հանդիսին ներկայ էին Նորին Կայսերական Բարձրութիւն Մեծ Իշխան Նիկոլայ Միխայլովիչը, իշխ. Ի. Գ. Ամիլախվարի, իշխ. Մ. Կ. Ամիրաջիբի և Տարանովսկի գեներալները, Թիֆլիսի նահանգապետ Ի. Ն. Սվեչինը, Կովկասի գրաքննական ատեանի նախագահ Մ. Պ. Հակկելը, կոնտրոլի պալատի կառավարիչ Վ. Գ. Բուտիրկինը, արքունական պալատի կառավարիչ Ի. Վ. Վերետեննիկովը, քաղաքի վաճառականութեան ներկայացուցիչներ և այլն: Հանդէսն սկսուեց գոհաբանական մաղթանքով, որը կատարեց ռուս հոգևորականութիւնը, այնուհետև կարդացուեցան ուղերձներ և շնորհաւորական հեռագրներ առևտրական զանազան հաստատութիւնների կողմից և վերջը նախաճաշ տեղի ունեցաւ հիւրերի և բանուորների համար:

— Պետերբուրգի խուզարկու ոստիկանութիւնը, մայրաքաղաքի թերթերի ասելով, կեղծ դրամահատներ է գտել, որոնք մի րուբլանոց կեղծ դրամներ են եղել պատրաստելիս: Յանցագործները ձերբակալուած են:

— Խարկովից վրաց «Իւերիա» լրագրին հաղորդում են, որ տեղական համալսարանի ռեկտորը կովկասցի ուսանողներին թոյլ չի տուել այս տարի սարքելու սովորական կովկասեան երեկոյթը չքաւոր ուսանողների օգտին:

ՄԵԶ ԳՐՈՒՄ ԵՆ

ԲԱԳՈՒԻՑ.—Մարդասիրական ընկ. որոշել է Արմեանկանա կոլոնիա կոչուած արուարձանում աղքատների համար ձրի ճաշարան բանալ:

—Երեկ, ամսիս 24-ին, գիշերուայ ժամը 12 ից յետոյ աւազակները երեք խանութ են կողոպտել Պարապետ հրապարակի դիմաց: Եթէ այժմեան դարդաբաչին երկար մնայ, մի գիշերում տասը խանութ էլ կողոպտեն, դարձեալ չպիտի զարմանալ:

ՇԱՄԱԽՈՒՑ.—Լսեցինք, որ կառավարութիւնը Շամախու երկաթուղու գծի շինութեան մասին տրուած խնդիրը մերժել է:

ԳԱՆՁԱԿԻՑ.—Մեր գիւղացիներին այս ամառ կատարեալ սարսափի մէջ պահող յայտնի աւազակ ղարասաչլուեցի Ասատնին անցեալ շաբաթ երկու գիւղացի և մի գանձակեցի տեսնում են քաղաքիս գլխաւոր հրապարակում և անմիջապէս ոստիկանութեան իմաց տալիս: Տեղիս պրիստաւ Մամաշուիլին ոստիկանական երկու ստորին պաշտօնեայ հետն առած հէնց տեղն ու տեղը ձերբակալում է աւազակին և խլում նրանից դաշոյնը: Ներկայումս մի քանի խմբի բաժանուած թուրքեր յիշեալ երկու գիւղացիներից և մի քաղաքացուց պահանջում են, որ ազատ արձակել տան Ասատնին, հակառակ դէպքում Ասատնի եղբայր Դալլի Ալին նրանցից վրէժ կառնի: Զարմանալին այն է, որ Ասատնի ազատման կուսակից թուրքերի թւում գտնւում է և մի հայ: Քաղաքումս գողութեան դէպքեր չեն պատահում է, բայց գաւառում «տար, հա տար» է:

ԲԱՆԱՆՑԻՑ (Գանձակի գաւառ).—Ոչ մի տարի թէ բանանցեցիք և թէ շրջակայ գիւղացիք այնքան երկիւղի մէջ չեն եղել գողերի և աւազակների ձեռքից, ինչքան այս տարի: Օր չի լինում, որ մի քանի գողութիւններ չպատահեն. օրինակ՝ անցեալ շաբաթ օր մեր գիւղից եօթն ձի տարան, որոնց հետքը մինչև օրս գտնուած չէ: Ձիատէրերը ներկայումս գտնւում են Գանձակում, որտեղ նրանց յոյս են տալիս՝ փող առնելուց յետոյ ձիաները վերադարձնելու, բայց մի քանի փորձեր երևի բաւական չեն գիւղա-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՕՏԱՐ ԿԵԱՆՔԻՑ

Մանկահասակների Կամմորան Իտալիայում:— Ֆելիէտոնական վէպերը և դրանց հեղինակները. Ծիծաղելի դէպքեր:

Արդէն Իտալիան յայտնի է իր գաղտնի ընկերութիւններով: Դրանցից մի քանիսը զուտ աւազակային բնաւորութիւն ունին և այնպէս կապուած-կաշկանդուած են պահում նոյն իսկ ամբողջ գաւառներ ու նահանգներ, որ մինչև անգամ պետական պաշտօնեաներն ազատ չեն մնում դրանց ազդեցութիւնից: Այդ ընկերութիւնների մէջ յայտնի Cammora-ն շատ անգամ է առանձին ուսումնասիրութիւնների նիւթ դարձել: Բանից երևում է, որ մինչև անգամ մանկահասակներն էլ Cammora են կազմում:

Իտալական «Vita Internatiuale» հանդէսը Կամմորան ուսումնասիրել է մանկահասակ յանցագործների վերաբերմամբ և հետազօտութիւնները հրատարակել:

Նէապոլը լի է բազմաթիւ մանուկներով, որոնց ծնողները յայտնի չեն ոչ ոքի: Այդ բաղդի բերման թողնուած մանուկները գիշեր-ցերեկ թափառում են փողոցներում, քաղցած, ծարաւ, պատառոտած հագուստներով: Սրանք համարեա ամենքն էլ ապագայ Կամմորայի անդամներն են. եթէ մի օր այդ ընկերութեան հասակաւոր անդամներն անհետանալու լինեն, անշուշտ նրանց տեղը պարապ չէ մնալու, որովհետև շատ շատերն են ցանկանում մտնել այդ ընկերութեան մէջ: Եւ իսկապէս երկու Կամմորա կայ. մէկը չափահասների, միւսը մանկահասների: Այդ վերջինը ոստիկանութեան յայտնի չէ թէպէտ, բայց շատ լաւ կազմակերպութիւն ունի և շատ էլ գործունեայ է: Սա իսկապէս մի վայրենիների ընկերութիւն է և ունի իր բանաւոր կանոնները, որոնց ծագումը հաւանօրէն մի քանի դարու պատմութիւն ունի: Այդ կանոնագրութեան առաջին յօդուածով որոշւում է ընկերութեան նպատակը, այսինքն միացնել բոլոր այն ընկերներին, որոնք սիրտ ունին, որպէս զի հարկաւոր դէպքերում բարոյական և նիւթական օգնութիւն տան միմեանց:

Այս պատուական ընկերութեան անդամ ընդունուել ցանկացողը պէտք է մի որ և իցէ խիզախ գործ անէ և ապացուցանէ, որ արիւնից չէ վախենում՝ լինի դա իր արիւնը, թէ օտարի: Մի այդպիսի խիզախ գործ կատարելով ընդունուած անդամը կոչւում է Grivinotto onorato. յաջորդ կոչումներն են Piccinoto և Capintesta, և վերջին կոչման հասնողը դառնում է ընկերութեան պարագլուխ և իր ընկերների մէջ կարգ-կանոն պահպանում: Հասկանալի է, որ այս ընկերութեան մէջ օրէնքը վրէժխնդրութիւնն է և ուրիշ օրէնք չկայ:

Բացի դրանից ընկերութեան կանոնադրութեան մէջ խօսւում է նաև հարկ դընելու և պահանջելու մասին: Կամմորային տուրք վճարում են կառապանները, նաւավարները, միրգ, ծաղիկ և այլն ծախողները...: Դրանք բոլորը որոշեալ տուրք են տալիս Կամմորայի անդամներին, որպէս զի նրանք չնեղացնեն իրենց և հարկաւոր ժամանակ օգնութեան հասնեն: Եւ այդ պայմանը սրբութեամբ պահւում են երկու կողմն էլ:

Նման իսկական վայրենիների, Կամմորայի անդամներն էլ խիստ սիրում են զարդարել, ներկել իրենց մարմինները: Նէապոլի հիւանդանոցներում յաճախ կարելի է գտնել երկու սեռի 10—15 տարեկան թափառաշրջիկներ, որոնց ամբողջ մարմինը ծածկուած է լինում բազմատեսակ նկարներով. այդ նկարները, շատ անգամ, կատաղի և անբարոյական դէպքեր են պատկերացնում:

Անշուշտ նորաստի Կամմորան ունի նաև իր յատուկ լեզուն: Բոլոր մանկահասակ յանցագործները, որ բանտ են ձգւում, անկասկած այդ Կամմորայի անդամն են և ապագայ չարագործների կանդիդատ:

*

Հասարակ ժողովուրդը խիստ սիրում է լրագրի մէջ կարդալ բանասիրականի բաժնում տպուող վիպական գրուածքներ, որովհետև այդ վէպերի մէջ սովորաբար հեղինակներն աշխատում են այնպիսի դրամատիք կամ ծիծաղաշարժ դէպքեր, ինտրիգներ հիւսել, որ հասարակ ընթերցողի հետաքրքրութիւնը գրգռելով նրան կաշկանդում են:

Ի հարկէ, մեզ նման մի փոքրիկ ժողովրդի մէջ, ուր թէ վիպասանների թիւը քիչ է և թէ լրագրներինը, կարող չեն երևան գալ այն վիպական տգեղ երևոյթները, ինչ որ Եւրոպայում,— այնտեղ լրագրները հազարներով են, ուստի և իւրաքանչիւր լրագրող աշխատում է մի որևիցէ վէպ տպել իր բանասիրականում, որպէս զի կարող լինի ընթերցողների բազմութիւն գտնել: Եւ այդ իսկ պատճառով վիպասանութիւնները հազարաւոր հատորներով են հրատարակւում, բայց իսկապէս նրանց շատ փոքր մասն է ուշադրութեան արժանի լինում:

Ֆրանսիայում, օրինակ, ֆելիէտոնական վէպերը գրւում են լոկ գռեհիկ ժողովրդի կամ միջին դասակարգի ճաշակին գոհացում տալու համար. դրանք իրենց ընթերցողների մէջ զարթեցնում են անառողջ հետաքրքրութիւն, նրանց գլուխները լցնում սխալ ու ծուռ գաղափարներով և, շատերի կարծիքով, նոյնպիսի բթացնող ներգործութիւն են ունենում, ինչ որ ալքոհոլը:

Ֆելիէտոնական գրականութիւնը շատ հեշտ է գրւում և, խիստ շահաւէտ գործ լինելով, առևտուր է դարձել: Ֆրանսիացի հրապարակախօս Լոլիէն «Revue des Revues»-ի մէջ հետաքրքրական տեղեկութիւններ է հաղորդում այդ մասին:

Ներկայումս ֆելիէտոնական վէպերը պատրաստւում են այնպէս, ինչպէս պատրաստւում են ուրիշ արդիւնագործութեան նիւթերը, ուստի և դրա համար էլ կան յատուկ արհեստանոցներ: Այդ տեսակ վէպ մատակարարողից պահանջւում է գերբնական արագութիւն, դէպքերն իրար հետ միաւորելու հնարամտութիւն, այնպէս որ ընթերցողի հետաքրքրութիւնը միշտ վառ մնայ: Այդպիսի վէպերի միջին երկարութիւնը լինում է 20—60,000 տող: Այդպիսի վէպերի հռչակաւոր հեղինակ Կսավիէ դը-Մոնտեպէնը մի վէպ էր գրել, որ երկու տարի էր տպւում: Բայց ընդհանրապէս ֆելիէտոնական վէպերը պէտք է մի այնպիսի առաձգականութիւն ունենան, որ կարելի լինի հարկաւոր ժամանակը երկարացնել կամ կարճացնել: Լոլիէն մի քանի օրինակներ է առաջ բերում:

Նոյնպէս հռչակաւոր Պոնսոն դիւ-Տերրայլը մի առանձին ընդունակութիւն ունէր իր վէպերն ըստ չափի սարքելու: Նա երբէք չէր հոգս տանում, թէ ճշմարտանման է իր գրած՝ թէ ոչ: Մի անգամ, երբ նա գրում էր իր անվերջ վէպերից մէկը, որի մէջ լըցրել էր ամեն տեսակ զարմանալի արկածներով, յանկարծ մտածում է, թէ ժամանակ է արդէն վերջակէտ դընելու, որովհետև երևակայութիւնը ցամաքել էր, այլ ևս բան հնարել չէր կարողանում: Նոյն երեկոյեան հանդիպում է լրագրի խմբագրին, որի համար գրում էր:

ցիների համոզելու, որ իրենց այնպէս յուսադրողները խաբում են իրենց պարզապէս ժամանակ շահելու և ձիաներն աւելի հեռու տեղ տանելու համար։ Նշաններից երևում է, որ մեր գիւղացի Կարապետ Սահակեանին սպանողն այն պարսիկն է, որն անցեալ տարի գընդակահար արեց մեր գիւղացի Բադալ Բաղալեանցին, որի միակ վկան Կարապետ Սահակեանցն էր և վերջինիս վկայութեան երկիւղից դաշտ էր դարձել։

—Հոկտ. 25-ին մեզ մօտ ձիւն եկաւ։ Անգործ գիւղացիները ճանապարհւում են Գանձակ մշակութիւն անելու համար։

«Նոր Դար»-ին բաժանորդ են գըրւում նոյեմբ. 1-ից եւ վճարում են 2 ր. 50 կ.

Կ. ՊՈԼՍԻ ՀԱՅ ԹԵՐԹԵՐԻՑ

Վանայ կաթոլիկները չբաւականանալով իրենց բացած եօթն-ութ երկսեռ նախակրթարաններով, մտադիր են ուրիշ բարձրագոյն վարժարան մ'ալ հիմնել։ Կերևի թէ ասոնք իրենց տուած խոշոր ամսականներուն շնորհիւ տեղւոյս ազգային, մինչև իսկ թաղային վարժարաններու ուսուցչաց մեծ մասն իրենց կողմ պիտի քաշեն, թէպէտ կըսուի որ Վենետիկի մէջ և այլուր յանուն Վանայ մէջ բացուելիք բարձրագոյն վարժարանին՝ նոր ուսուցիչներ կըպատրաստուին։

—Վանայ ամերիկեան վարժարանն իրեն յարակից նոր ճիւղ մ'ալ ունեցաւ աստուածաբանական պարզ դասընթացքով մը և այս նոր վարժարան «Փօսթ գրէջուէյտ» (յետ ընթացաւարտութեան) կանուանի։ Բայց ինչ որ ալ ընեն՝ ասոնք կարող չեն իրենց նպատակին հասնիլ, քանի որ դոկտ. Րէյնոլտս իր ծանօթ ծիծաղելի խնայասիրութեամբ միշտ կըջանայ աւելի աժան՝ քան թէ արժան պաշտօնեաներ ունենալ իր շուրջ տուած գձուձ ամսականներով։

—Սըվազէ պատրիարքարան հասած հանրագրութիւն մի կըգանգատի տեղւոյն ազգային կրթական անգոհացուցիչ վիճակէն, որուն հետևանօք բազմաթիւ հայ մանուկներ օտար վարժարաններ կը յաճախեն։ Քանիցս բողոքներ եղեր են առաջնորդ սրբազանին, բայց ո և է արդիւնք չէ տեսնուեր։ Առաջնորդ սրբազանը բողոքարկուները կօրօբէ եղեր՝ «Ժողովներ պիտի կազմեմ, պէտք եղած կարգադրութիւնները պիտի ընեմ» ըսելով, և միւս կողմէ կըպատրաստուի Թոքատ երթալ։ Հանրագրութիւնն ստորագրողները կը խնդրեն պատրիարքարանէ, որ հարկ եղած հրահանգները տըրուին առաջնորդ սրբազանին, որպէսզի Ա.—տեղւոյն տ. Կրօնիգէս քահանան մի անգամ ընդ միշտ կրօնական ժողովոյ անդամակցութենէ հրաժարեցուցուի. Բ.—հոգաբարձու կոչուած անօգուտ մարմինը լուծուի և վարժարանաց ու ազգային կալուածոց համար արժանաւոր անձերէ խնամակալութիւն մը ընտրուի։ Գ.—ազգ. վարչութեան կըկին ժողովները կազմակերպուին. Դ.—տեղական ազգ. գործերու մէջ չխառնուելու համար պաշտօնապէս արգիլուած Մ. Սինեկ Մեծմօրուքեան անուն անձը մի անգամ ընդ միշտ հեռացուցուի, և Ե.—շնորհքով վանական խորհուրդ մը կազմուի ս. Նշան վանուց համար։ Հանրագրութիւնը կը յայտնէ, որ եթէ պատրիարքարանն այս անգամ ալ լուռ մնայ այս խնդրոյ առթիւ, և հարկ եղածը գործադրելու հրահանգ չտայ առաջնորդին, որոշած են հռովմէական եկեղեցւոյ գիրկը դիմել։

—Թրիպոլիէն կըգրեն, թէ տեղւոյն եկեղեցւոյն մէջ պաշտօնավարող կարնեցի քահանային մեկնելէն ի վեր եկեղեցին առանց քահանայի մնացեր է. թէև քահանայ մը կայ եղեր, բայց այն ալ պատրիարքարանի կողմէ քահանայագործելէ արգիլուած ըլլալով, ժողովուրդն հոգևոր մխիթարութենէ զուրկ կըգտնուի։ Եթէ երբէք մահ կամ մկրտութիւն պատահի, ի հարկէ ստիպեալ կարգալոյծ քահանային կըդիմուի եղեր, որ եկեղեցիէն դուրս բաց դաշտերու մէջ կըկատարէ մկրտութիւնը։ Վերջերս կարնեցի աղջիկ մը ուզելով իր նորածին երախան եկեղեցւոյն մէջ մկրտել տալ նոյն կարգալոյծ քահանային, և թաղական խորհրդին կողմէ թոյլտուութիւն չըլլալով, վշտացեր և նոյն քահանան տեղւոյն յոյն եկեղեցին հրաւիրելով, թէ՛ իր երախան և թէ ուրիշ աղքատիկ երախայ մը մըկրտել տուեր է, այս կերպով թաղական խորհուրդէն վրէժ լուծած ըլլալու համար...։

—Բաղէշի կրօնական և քաղաքական ժողովները խնդրած էին, որ տեղւոյն այրիացեալ տ. Աւետիս քահանային վեղարի օրհնութիւն տրուի. կրօնական ժողովն որոշեց տալ այդ արտօնութիւնը, պայմանաւ որ յիշեալ քահանան իր փափաքանաց համաձայն ժամանակ մը մօտակայ վանքերէ միոյն մէջ պաշտօնավարէ։

ՀԱՅՈՑ ԹԱՏՐՈՆ ԲԱԳՈՒՈՒՄ

Հոկտ. 23 ին խաղացին Բիլօի «Օրըրոց» երեք գործողութեամբ կոմեդիան. պիեսը կարող է արժանաւոր տեղ բըռնել մեր թատրոնական գրականութեան մէջ և արժէ ծանօթանալ նրա հետ. ահա համառօտ բովանդակութիւնը։ Տիկին Լօրանս (տիկ. Սիրանոյշ) իւր ամուսնու՝ Բէյմոնդ Ճանսըէլի (պ. Աբէլեան) դաւաճանութեան պատճառով, վերցրել է իւր երեխային և ամուսնուց հեռացել.ծընողների, ազգականների համոզմամբ նա երկրորդ անգամ ամուսնանում է Ժորժ դը Ժերիսի (պ. Պետրոսեան) հետ, որին աղջիկ ժամանակը մերժել էր։ Լօրանսի նոր ամուսինը՝ Ժորժն ազնիւ մարդ է, սիրում է կնոջը, բայց չէ կարողանում սիրել նրա որդուն, իւր հակառակորդի՝ Բէյմոնդի որդուն, որովհետև երեխան հօրը նման է և միշտ նրան է յիշեցնում, ուստի երեխային ուզում է տանից հեռացնել, տալ պանսիօն. մայրը համաձայն չէ, հասկանում է իւր որդու հեռացման պատճառը. այստեղից ծագում են փոքր գժտութիւններ նոր ամուսինների մէջ։ Լօրանսի երեխան վտանգաւոր կերպով հիւանդանում է, նրա հայրը Բէյմոնդը Ժորժից իրաւունք է խնդրում գընալ հսկել իւր զաւակի առողջութեան վրայ. Ժորժը համաձայնւում է և ինքն առ ժամանակ տանից հեռանում, մնում են Լօրանսը և Բէյմոնդը. Նրանք, քանի երեխան վտանգի մէջ է, իրենց զգացմունքները, յարաբերութիւնները մոռանում են. բայց երբ ծանր կրիզիսը - վըտանգն անցնում է, նրանք ուրախացած միմեանց են նայում և միմեանց գիրկն ընկնում։

Այստեղ իմանում են նրանք, որ Բէյմոնդը թէև իւր ամուսնուն դաւաճանել է, բայց երբէք չի դադարել նրան սիրելուց և յարգելուց, որ ինքը դառն կերպով զղջացել է և երկար տանջուել։ Կինն էլ խոստովանում է, որ թէև ինքը վիրաւորած էր, անպատուած էր, բայց երբէք չէ դադարել նրան սիրելուց. որ ինքն մի շտապ և սխալ քայլ է արել երկրորդ անգամ ամուսնանալով։ Այժմ օրէնքն ստիպում է դրա մօտ մընալ, բայց ինքն անկարող է նրա մօտ գնալ. անկարող է և Բէյմոնդի մօտ գընալ. օրէնքն արգելում է. ուստի ինքն ամբողջովին կընուիրուի երեխայի դաստիարակութեան, իսկ ամուսինները՝ իբր և ազնիւ մարդիկ՝ կըհասկանան իրերի դրութիւնը, չեն մենամարտիլ, այլ կըհեռանան, եթէ ոչ իբրև բարեկամներ, գոնէ իբրև ազնիւ մարդիկ գնահատելով հակառակորդի արժանաւորութիւնները և իրաւունքները. այդպէս էլ անում են, որով պիէսը վերջանում է։

Պիեսի հիմնական գաղափարը հետևեալն է. քաղաքացիական օրէնքները որքան էլ ճշտութեամբ և արդարութեամբ երկու ամուսիններին միմեանցից բաժանեն, հեռացնեն և դրանցից մէկին մի ուրիշի հետ կապեն, այնուամենայնիւ այդ օրէնքներն անզօր են նախկին ամուսիններին բոլորովին անջատել, միմեանց համար օտար դարձնել, քանի որ կայ մի ուրիշ աւելի զօրեղ, աւելի հիմնական օրէնք, բնութեան օրէնք, զաւակ, որը նըրանց միմեանց հետ միշտ կըմիացնէ, կըկապէ երկու նախկին ամուսինները. քաղաքացիական օրէնքով միմեանցից բաժանուած են, բայց բնութեան օրէնքով, երեխայով միմեանց հետ անբաժան շղկապուած են. Նրանք սիրում են իրենց զաւակին, երեխայի կրթութեան համար նրանք հարկադրուած են միասին խորհրդակցել, հարկադրուած են նրա ապագայի մասին հոգ տանել, իսկ վտանգ պատահած ժամանակ միասին պաշտպանել. մի խօսքով՝ դա մի այնպիսի կապ է, օղակ, որը ջնջել չի կարող ոչ մի քաղաքացիական օրէնք և մարդկային ոյժ։ Երկրորդ ամուսնական կեանքի երջանկութիւնը երբէք չի կարելի ապահովել քաղաքացիական օրէնքներով, որքան էլ որ ամուսիններն ազնիւ մարդիկ լինին, որքան էլ նրանք միմեանց արժանիքը գնահատեն և յարգեն. այստեղ գլխաւոր և վճռողական դերը խաղում է զգացմունքների աշխարհը, սէրը, բնական օրէնքը. երկու ազնիւ մարդկանց քաղաքացիական օրէնքը կարող է միացնել և երկուսին միմեանցից բաժանել, հեռացնել.բայց միասին ապրող և միմեանց փոխադարձ չսիրող ամուսինները միշտ միմեանց համար օտար կըմնան, միշտ բաժանուած, իսկ միմեանցից հեռացած, բայց միմեանց սիրողները միշտ սրտով և զգացմունքով միացած կըլինեն անբաժան և միմեանց կըպատկանեն։ Սրանից ուղղակի հետևում է,որ եթէ երկու ամուսինները զաւակ ունեն, նրանց համար ապահարզանի խնդիրն անհնարին է դառնում և երկրորդ՝ ամուսնական կեանքի երջանկութիւնը ոչ մի քաղաքացիական օրէնքով ապահովել անկարելի է, այլ դրա համար անհրաժեշտ է փոխադարձ սէրը, փոխադարձ զգացմունք ազնւութիւնը, պարտականութեանց գիտակցութիւնը եւ այդ սիրոյ զգացմունքի առաջ նոյնպէս անզօր են։

Պիէսը շատ հետաքրքրական է և մեծ ապագայ ունի մեր բեմի վրայ. շատ գովելի տպաւորութիւն թողեց հանդիսականների վրայ. խաղն էլ յաջող էր և զգացմունքով անցաւ, թէև դերերը չիմանալն անախորժ էր։

Պ. Աբէլեան դաւաճանող, բայց սիրող ու զղջացող ամուսնու դերը կենդանի ներկայացրեց. պ. Պետրոսեան սիրող, ազնիւ ամուսնու և հակառակորդի արժանիքը և իրաւունքը ճանաչող ու գնահատող հակառակորդի դերը լաւ էր ըմբռնել և յաջողութեամբ ներկայացրեց։

Տիկ. Սիրանոյշ Լօրանսի դերը մինչև վերջն զգացմունքով խաղաց ու խորը տպաւորութիւն թողեց. լաւ էին և պ.պ. Աւետեան և Ստեփանեան։

Գիլ-Ասատ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Առ 10 ապրիլի 1900 Դամառ-Քաթիպայի մահարձանի գումարն էր 2406 ր. 12 կոպ։ Ստացանք եղբարց Լալազարեաններից 10 րուբլի, ուրեմն առ 26 հոկտ. մահարձանի գումարը մեզ մօտ կըլինի 2416 ր. 12 կոպ.։

Անմահ բանաստեղծի յիշատակը յարգողներից սպասում ենք նուէրներ հետեւեալ հասցէով. Нахичевань на-Дону Григорію Чалхушьяну։

Դր. Չալխուշեան

Նոր-Նախիջևան, 26 հոկտ.

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՆԱՄԱԿ ՖՐԱՆՍԻԱՅԻՑ

(«Նոր-Դար»-ի թղթակցից)

ՊԱՐԻԶ, 31 հոկտ. (ն. տ.).—Նամակս տխրալի լուրով պէտք է սկսեմ։ Թէև այս օրերս Պարսկաստանի ազատամիտ կուսակցութեան պատգամաւոր պ. Համբարձում Առաքելեան մեկնեց Ֆրանսիա

—Ի՞նչ,—բացականչում է խմբագիրը շշմած,—դուք վէպը վերջացրի՞ք, յիբաւի՞ վերջացրիք։ Բաժանորդագրութիւնն ըսկսուելու միջոցին։ Միթէ ձեր հերոսները կարող չեն երկու օր յետոյ կորչել։

—Այլ ես իմ ոչ մի հերոսը կենդանի չէ,—պատասխանում է Պոնսոնը.—ես բոլորին էլ սպանեցի։

—Ոչ, ոչ, սիրելի բարեկամ, ինձ մի վշտացնէք։ Դեռ ձեր մի հերոսը կենդանի է. ի՜նչ հետաքրքրական դաւաճան... Գիտեմ, գիտեմ, ձեր համար շատ դըժուար կըլինի նրան հանել այն փորձանքի միջից, ուր ձգել էք նրան, և նա անշուշտ պիտի կորչի։ Բայց այդ իմ հոգսը չէ. ինձ համար հարկաւոր է, որ վէպի տակը գրուած լինի, «շարունակելի»։ Խնդրեմ մի բան սարքեցէք։

Ի հարկէ Պոնսոն դիւ-Տերրայլն այդ խնդիրը կատարեց, և վէպը մի գլուխ էլ երկարացաւ։

Մի ուրիշ օրինակ. Պօլ Դիւպլեսսի, որ «Patrie» լրագրի համար վէպեր էր հասցնում, պատահում է իւր բարեկամ անդրիագործ Միլլէին. սա կանգնեցնում է նրան և մտահոգութեամբ հարցնում.

—Շուտ ասա ինձ.Հայրս ամենայն առաւօտ մեծ հետաքրքրութեամբ կարդում է քո վէպը։ Այսօր դու քո գրաֆուհուդ ամենայուսահատական դրութեան մէջ թողիր. Նա դարանի մէջ է ընկել և շրջապատուած է այնպիսի մարդկանցով, որոնք ուզում են նրան կորցնել.. Նա պիտի մեռնի՞։

—Այո,—պատասխանում է Դիւպլեսսին։—Կորսիկացի Աֆֆիանին դաշոյնով սպանում է նրան։

—Այ դժբաղդութիւն,—բացականչում է Միլլէն։

—Իսկ քեզ ինչ որ,—զարմանում է հեղինակը։

—Ինչպէ՞ս թէ ինձ ինչ։ Հայրս ու ես գրազ ենք եկել, նա ասում է՝ կըմեռնի, ես՝ ոչ, կարծելով թէ գրաֆուհին քեզ ուրիշ վէպերի համար էլ կարող է պէտք գալ։

—Գրազը մեծ գումարի է։

—Տասը լուիդոր։

—Գրազը տանէ,—բացականչում է Դիւպլեսսին և ժամացոյցը հանելով ժամը նայում։—Ժամը ինն է... ես դեռ ժամանակ ունիմ գրաֆուհուն փրկելու։ Այս րոպէիս կառք կառնեմ և տպարան կըգնամ։

—Ճի՜շտ, կատակ չեմ անում։

—Ի՞նչ խօսք։ Սա ինչ բան է, որ բարեկամիս համար չանեմ։

Այսպիսով վէպը բոլորովին ուրիշ վախճան ստացաւ, որ հեղինակի համար էլ անսպասելի էր։

Այսպիսով ուրեմն փելիէտօնական գրականութիւնը մի տեսակ կարիք է դարձել. գրողից ծնունդ է առել մի ուրիշ չարիք։ — Քիչ չէ այնպիսի գրական գործիչների թիւը, որոնք մի որ և իցէ փողոցային թերթի հրատարակչի հետ պայման են կապում անպատճառ գրել մի վէպ այնքան տող երկարութեամբ և այդ գործն աւելի էժան գնով յանձնում են մի ուրիշին, որը նոյնպէս գրող է, բայց կեանքի մէջ աջողութիւն ունեցած չէ. շատ անգամ սրանք էլ ուրիշներին են յանձնում այդ՝ ի հարկէ նոյնպէս աւելի էժան գնով. իսկ գրուածքի տակ ստորագրում է առաջինը, հրատարակչի հետ պայման կապողը և շատ անգամ չէ էլ իմանում, թէ ինչ է գրւում և հրատարակւում իւր ստորագրութեամբ։ Մի պարոն X, որ փողոցային մամուլին փելիէտոնական վէպերի յայտնի մատակարար է, խոստանում է մի թերթի տալ մի վէպ, որի անունն էլ յայտնում է կանխաւ։ Նա մինչև անգամ չէր էլ իմանում, թէ ինչ է լինելու փելիէտոնի բովանդակութիւնը. ասենք դրան կարիք էլ չկար. Նա իւր ձեռքի տակ ունէր մի մարդ, որ նրա տեղ կատարում էր այդ գործը, իսկ ինքը միայն անունն էր ստորագրելու տակը։ X. վաղուց էր այդպիսի գործերի վարժուել։ Բայց յանկարծ, վէպը տպւում է և ամենահետաքրքրական տեղում, երբ ընթերցողները շնչասպառ վէպի շարունակութիւնն են սպասում, X-ի աշխատակիցը հիւանդանում է և մեռնում։ X-ը յուսահատ դրութեան մէջ է. ինչ անել։ Նա վէպը կարդացած էլ չէր։ Այդ միջոցին նրա մօտ գալիս է մի պարոն և յայտնում է, որ վէպ գրողն ինքն է, իսկ աշխատակիցը կէս գնով առնելիս է եղել իրենից. ուստի, եթէ X-ն իրեն էլ վճարէ այնքան, ինչքան վճարելիս է եղել հանգուցեալին, վէպը կըգրէ, կըվերջացնէ։ Ինչ ասել կուզէ, որ X-ն ուրախութեամբ համաձայնում է։

Ժամանակակից ամենայայտնի վիպասաններից մէկը, փողի կարիք ունենալով, մտածում է փելիէտոնական վէպերով զբաղուել։ Պայման է կապում, վէպի անունը դնում է և գտնում է մի մարդ, որը համաձայնւում է էժան գնով շարադրել վէպը։ Նա ստանում է վարձատրութիւնը, բայց մոռանում է միևնոյն ժամանակ վարձատրել վէպ գրողին։ Վերջինս մտածում է վրէժխնդիր լինել՝ — նա դուրս է բերում իւր գրուածքի մէջ յայտնի վիպասանին, ծաղր ու ծանակ անում. և նա այդ բանը մի այնպիսի հմտութեամբ է անում, որ ամենքն էլ հասկանում են, թէ ում մասին է խօսքը։

Վիպասանը, որ ամենևին սովորութիւն չունէր կարդալ այդ վէպը, որի տակ իւր անունն էր ստորագրած, միամիտ, ոչ մի բանից տեղեկութիւն չունէր։ Բայց մի անգամ բարեկամներից մէկը նրան ասաց.

—Ո՞վ է գլխներդ քացով տուել. այդ ինչ հաճոյք էք զգում ինքներդ ձեր գրուածքի մէջ ձեզ մըտցնելով։ Ուղիղ է, սա ակներև մի նոր ձև է, բայց ես այդ ձեր չեմ հաւանում։

—Վա՛, ինչե՞ր էք ասում. միթէ գիտեմ, թէ ինչ է տպւում այնտեղ. վէպը ոչ ես եմ գրել,ոչ էլ ժամանակ ունիմ կարդալու։

Ամենքն էլ զգում են, որ փելիէտոնական գրականութիւնը մեծապէս վնասում է հասարակութեան, և հարկաւոր է դրա առաջն առնել։ Բայց ինչպէ՞ս։ Դրա համար հարկաւոր է, որ հասարակ ընթերցող հասարակութեան ճաշակը կըրթուի։

Ֆրանսական յայտնի գրագէտներից ոմանք, ի միջի այլոց Պօլ Ադանը, կարծում են, որ չարիքի առաջը կարելի չէ առնել. Անդրէ Տերրիէն և Ալֆոն Դոդէն սկզբում իրենց տաղանդը նոյն ասպարէզի վրայ փորձեցին և միայն ձեռք քաշեցին դրանից այն պատճառով, որ դըրանց տաղանդն անբաւարար թուաց ընթերցողներին։ Ոմանք էլ, ինչպէս Մարսել Բարրես և Գաբրիէլ Սէայլ կարծում են, նախ պէտք է հասարակութիւնը փոխուի, որ գրականութիւնն էլ փոխուի։ Նրանց համաձայն է նաև Բերանժէն, ասելով որ պէտք է հասարակութիւնը բարձրացնել։ Իսկ Բրիսսոնը, Բազէնը, Կլարեսսին կարծում են, որ հասարակ ընթերցողները երբէք չեն հասնիլ այն բարձրութեան, որ Շեկսպիրի,Գէօթէի այլոց գրուածքները կարդան, ուստի պէտք է աշխատել նրանց համար հետաքրքրական, անպաճոյճ, բայց և գեղարուեստական բաներ տալ կարդալու, իսկ փելիէտոնական գրականութիւնը թոյն է միայն։

Միհրան

ջից դէպի Մաշադ, իսկ այնտեղից պիտի գնայ Քէրբալա և Հաջ, այնուամենայնիւ Փրանսիան ժանտախտի մուտքի կողմից ապահով չէ։ Մի քանի օր առաջ Մանչեստերից այստեղ հեռագիր կար, թէ այնտեղի ֆրանսիական հիւպատոսը պաշտօնապէս յայտարարել է Մանչեստերի իշխանութեանց և նաւային ընկերութիւններին, թէ ոչ միայն Հնդկաստանից, նոյն իսկ Անգլիայից եկող բոլոր շոգենաւերը ֆրանսիական նաւահանգստներում պիտի ենթարկուեն բժշկական խիստ հսկողութեան, գուցէ և նոյն իսկ կարանտինի։ Այդ ծանր լուրի վրայ տեղական հայկական կոլոնիան մի արտարգ ժողով գումարեց կէս ճանապարհից յետ կանչելու պ. Համբարձումին, բայց գաղտնի քուէարկութիւնը եկաւ հետևեալ եզրակացութեան.—«Աւելի լաւ է ժանտախտը»։

⁂

Չաբրոլի բերդի հերոս Գերէնի, նրա մերձաւոր Դերուլէդի և դրանց նման «հայրենասէրների» դափնիները հանգիստ չեն տալիս Պարիզի պատարկապետներից շատերին և, ինչպէս երեւում է, արքայականների մէջ միմիայն մի խումբ չէ եղել կազմուած անկարգութիւններն աւելացնելու համար Պարիզում։ Պարիզի հասարակութիւնն այդ մասին մինչև այժմ ոչինչ չէ իմացել, շնորհիւ կառավարութեան և ոստիկանութեան ճարպկութեան, որ խռովարարների գաղտնիքներն իմանալով շարունակ կարողացել է ամեն մի դաւադրութիւն իր սաղմի մէջ խեղդել, առանց աղմուկ և երկիւղ պատճառելու ժողովրդի մէջ։ Այժմ «Siècle» (Դար) լրագիրն ամենահաստատ աղբիւրներից տեղեկացել է, որ այդպիսի բազմաթիւ դաւադրութիւններ են եղել Պարիզի և առհասարակ Փրանսիայի հասարակական կեանքի հանգստութեան դէմ։ Օրինակ՝ մի ահագին սատար խումբ ծրագրած է եղել յարձակուել ցուցահանդէսի վրայ և քար ու քանդ անել. միւս որ վճռած է եղել «Ազգերի տօն» կոչուած տօնի օրն իրարանցումն առաջացնել հարիւր հազարաւոր ժողովրդի մէջ և այդպիսով օգտուել ընդհանուր խուճապ ծագեցնելով։ Կառավարութիւնը ճանաչում է եղել այդ խլուրդների բոյնը, ժամանակին նրանց ամենքին բռնել է և ցուցահանդէսի փակումից յետոյ կըսկսուի նրանց դատը։

⁂

Իմ յարգելի պաշտօնակիցս ձեզ գրել էր արդէն այն տհաճութեան մասին, որին հանդիպել է մեր հայրենակից տաղանդաւոր նկարիչ պ. Բաշինջաղեանը։ Ես այդ մասին ձեզ ոչինչ չէի գրել, որովհետև պ. Բաշինջաղեանի տաղանդի ամենաջերմ համակրողներից մէկը լինելով հանդերձ՝ համոզուած եմ, որ մի մասնաւոր անձի մերժումը չէր կարող նրան խանգարել ցուցահանել իր պատկերները «Պարիզի համաշխարհային ցուցահանդիսում», եթէ միայն անպատճառ կամենար։ Գեղարուեստի պատմութեան և կեանքի մէջ զարմանալի, անմարսելի հակասութիւններ են երևում։ Օրինակ՝ մի կողմից մարդիկ աղաղակում են, թէ գեղարուեստը հայրենիք չունի, միւս կողմից տեսնում ենք, որ ոչ որ այնքան «հովանաւորութիւն» չէ փնտռում, որքան գեղարուեստը։ Ասացէք խնդրեմ, արեգակն ում թոյլտուութեամբ է ծագում, կամ ծիածանն ումից է իրաւունք խնդրում փայլելու համար։

Նոյն դժբաղդութիւնը — եթէ միայն դա դժբաղդութիւն կարելի է անուանել —ինչ որ եկել է մեր հայրենակցի հաշուին, եկել է նաև ուրիշ օտարականների վերաբերմամբ։ Անգլիացի աշխարհահռչակ երկու այնպիսի վարպետներ, ինչպէս պ. պ. Աբբէյ և Սէրժէն, որոնք կրում են անգլիական «արքունի ակադեմիկոս» (royal académiciens) չափազանց պատուաւոր տիտղոսները, չկարողացան իրենց նկարները ցուցահանել աշխարհահանդէսի անգլիական բաժանմունքում, շնորհիւ անգլիական կոմիսարի քմահաճութեան։ Երկու նշանաւոր նկարիչներն այդ մասին միայն երկու տողով մի ծանուցումն տուին կոմիսարների խորհրդին, և ամերիկական բաժինն առաջինը եղաւ, որ հիւրընկալեց պատուով անգլիացի նշանաւոր նկարիչների երկերը։

Միւս կողմից ամերիկացիք և առհասարակ գեղարուեստասէրները ոչ մի կերպ չկարողացան համոզել Ամերիկայի հռչակաւոր կենդանագրող Չարլ Մելվիլին ցուցահանել իր պատկերներն ամերիկական կամ մի այլ բաժնում։ Նա եկաւ, անձամբ այցելեց ցուցահանդէսը և գտաւ, որ «տեղը մութ է, պատկերները կախուած են անմտօրէն և գեղարուեստական ճաշակի ներկայութիւն չկայ»։

Ինչպէս կամենաք, ես սրան աւելի եմ հաւանում։

⁂

Տիկին Ադելինա Պատտիի հռչակաւոր ալբոմի մէջ մի նոր ստորագրութիւն ևս աւելացաւ։ Աշխարհիս բոլոր գահակալները մի-մի ասացուածք են գրել այդ ալբոմում։ Օրինակ՝ սպանիական թագուհին գրել է - «Մի սպանուհու, նրա թագուհու կողմից, որ երջանիկ է իր հպատակների թւում այդպիսի հանճար ունենալով»։ Անգլիոյ թագուհին գրել է.—«Եթէ Լիր թագաւորն իրաւունք ունէր ասելու, թէ քաղցր ձայնը կնոջ ամենաթանկագին ձիրքն է, ուրեմն դու, իմ սիրելի Ադելինա, բոլոր կանանցից ամենահարուստն ես»։

Այդ ալբոմը պարսից շահին ներկայացրել են, երբ նա իջաւ Օստենդէում և նորին մեծութիւնը գրել է այդ ալբոմում պարսկերէն հետևեալը. «Մուզիկ խուբ աստ», այսինքն՝ մուզիկը լաւ բան է։

⁂

Փրանսիացիք երբ կամենում են անգլիացիներին խայթել, սկսում են ապացուցանել, որ անգլիական կեանքի նշանաւոր երևոյթները Փրանսիայից են վերցուած։ Վերջերս Պարիզի լրագրներից մէկը տպագրեց, թէ անգլիական «God save the Queen» ազգային յայտնի երգը ֆրանսիական ծագումից է։ Լրագիրն առաջ է բերում մի իբր թէ պատմական փաստաթուղթ 1819 թուականի սեպտեմբերին գրուած և վաւերացուած Սէն-Սիրի երեք տիկնանց ձեռքով։ Այդ փաստաթղթի մէջ ասուած է, թէ անգլիական ազգային հիմնը ոչ այլ ինչ է եթէ ոչ Լուդովիկոս XIV-ի ժամանակից մնացած մի հին եղանակ, որ հեղինակութիւն է Լիւլլիի։ Բացի դրանից՝ լրագիրը յիշեցնում է, որ Վերսալի թանգարանում 18-րդ դարու մի ժամացոյց կայ, որ մի եղանակ է նուագում, կատարելապէս նման անգլիական հիմնին։

Անգլիական մի ծաղրաթերթ արտատպելով այդ լուրն աւելացնում է.—«Միայն այդ ժամացոյցը չէ, այլ Անգլիայից գողացուած շատ բաներ կան Վերսալում»։

⁂

Անգլիական փոստային պաշտօնեաները Պարիզի ցուցահանդէսին ներկայացրել են իրենց խնայողական գանձարանը, իր կազմակերպութեամբ, կանոնադրութեամբ գործունէութեամբ։ Դա մի սքանչելի հաստատութիւն է և՝ իբրև փոխադարձ օգնութեան ընկերութիւն՝ կատարելապէս օրինակելի։ Ցուցահանդիսի վարչութիւնը վճռել է այդ ընկերութեան վարձատրել ոսկեայ մէդալով, բայց խնդիրն այն է, որ այդ ոսկեայ մեդալն ստացողը պէտք է ցուցահանդիսի գանձարանին վճարէ 600 ֆրանկ (բարե-լոյսն էլ փողով է)։ Անգլիական կառավարութիւնը պատասխանել է, որ մի շիլլինգ անգամ չի տալ ու չէ հասկանում այդպիսի «քաջալերութիւնը». անգլիական փոստային վարչութիւնը նոյնպէս պատասխանել է, որ մի «պէնի» անգամ չի տալ։ Փոստային պաշտօնեաները, որ այնքան մեծ խնամք են տարել իրենց պատուական ընկերութեան վրայ, իրենց մէջ ստորագրութիւն բացին և ժողովեցին այդ 600 ֆրանկն և գիտութիւններ ու արուեստներ քաջալերող ու ռամկապետական Փրանսիան ընդունեց այդ գումարը։

Դրան կից մի բոէր գրական մրցման ժամանակ արժանացաւ մրցանակի և նրան առաջարկեցին ստանալ կամ մի մեդալ և կամ 50 ֆրանկ։ Բոէրն առանց խօսելու՝ մօտեցաւ քարտուղարին, ստացաւ 50 ֆրանկը և դառնալով դէպի ժողովն ասաց. «ընկերներ, գնանք ուտենք մեդալը»։

⁂

Առհասարակ եւրոպական ու նամանաւանդ ֆրանսիական մամուլի մէջ բաւական նկատելի իրարանցում է ձգել Տրանսվաալի նախկին հասարակապետութեան նախագահ պ. Կրիւգերի ճանապարհորդութիւնը։ Հեռագրից ձեզ յայտնի կլինի, որ նա արդէն ուղևորուել է իր հայրենիքից դէպ այս կողմերը, և յայտնի չէ, թէ առաջին անգամ որտեղ կիջևանի։ Այն ֆրանսիացիք, որոնք ուրախ են աղմուկ հանելու մի առիթ ունենալ և անգլիացիներին խայթել, նրանք այժմէն իսկ հասարակական տեղերում հարայ են տալիս. «կեցցէ Կրիւգեր, կեցցեն բուէրները», բայց մի սուր և ուժեղ կուսակցութիւն ցանկութիւն է յայտնում, որ Կրիւգերը Փրանսիա մտնի ծպտեալ և տեղիք չտայ աւելորդ ցոյցերի։ Ահա թէ ինչ է ասում այդ առթիւ «Գոլուա» մեծ թերթը, որի ամենամեծ առաքինութիւնը միշտ նենգամտութիւնն է եղել։ «Կրիւգերը գալիս է. դա մի կառավարութեան պետ է, որին պէտք կլինի ընդունել համապատասխան իր դիրքին։ Բայց մենք կարծում ենք, շարունակում է լրագիրը—որ նախագահը կըհամարէ ծպտեալ մնալ։ Կրիւգերը համեստ ճաշակի ու պարզ բարքերի տէր մարդ է ու չի կամենալ զուարճանալ այն ժամանակ, երբ իր հայրենիքը տագնապում է և կազատէ մեր մինիստրներին նրան պաշտօնական և փառաւոր ընդունելութիւն սարքելու հոգսից»։

Բայց միամիտ կացէք, նենգամիտ «Գոլուան»-ն այդ չէ ուզում ասել, այլ միայն այժմեան մինիստրներին «քիւ» տալ։ Վերևի տողերից յետոյ իսկոյն աւելացնում է. «Գուցէ այդպէս աւելի լաւ կը լինի, որովհետև մենք իսկապէս կարծում ենք, որ մեր մինիստրները քաջութիւն չեն ունենալ ըստ արժանւոյն պատուել մեծ հայրենասէրին, հերոս ծերունուն, որի վերաբերմամբ ճակատագիրն այդքան անարդար և խիստ է»...

Սրան կասեն. ա՛յ, թէ մի բերանից համ տաք, համ սառն։

⁂

Պարիզի գժերն էլ տարօրինակ են լինում. Երէկ 32 տարեկան մի մարդ յանկարծ իր տնից դուրս թռաւ խորովածի մի մեծ շամփուր ձեռին և սկսեց գոռալ. «Ես եմ յաւիտենական արդարութիւն. ո՛վ վիշապներ, դուք կըմեռնիք իմ ձեռքով. վախեցէք սուրբ Միքայէլի նիզակից»։ Բանից երևաց, որ այդ երկնային յաւիտենական արդարադատութեան ցասումը բացատրւելու շների դէմ է և գժուած Միքայէլ հրեշտակապետն ըսկսեց Սորբիէ փողոցով վազվզել շների դէմ և ծակոտել նրանց իր շամփուրով։ Բայց որովհետև շները հոգեկան հիւանդութիւններ չեն ուսումնասիրել և իրենց խփողին կծելու թոյլտուութիւնն ունեին, ուստի ըստ շնային բնազդման ընդհանուր յարձակումն գործեցին խեղճ խելագարի վրայ։ Բաւական բզկտուած խելագարը թողեց շներին և դարձաւ անցորդներին, որ նրանցից խորոված պատրաստէ, բայց ոստիկանները ժամանակին հասան և հիւանդին տարան գըժանոց։ Ճանապարհին աղաղակում էր. «չե՛մ կարող, չե՛մ կարող ձեզ հում ուտել, պէտք է խորովեմ յետոյ»։

⁂

Ընթերցողը շատ անգամ կլինի լսած «քամլօ» բառը։ Այդպէս են անուանում Պարիզի այն թափառաշրջիկներին, որոնք ոչ մի որոշ զբաղմունք չունին և միևնոյն ժամանակ ամեն բան անում են. գրպան են կտրում, լրագրներ, գրքեր, մանր իրեղէններ, արգելեալ պատկերներ վաճառում և ամեն մի ցոյցի անպակաս են։ Այս կամ այն կուսակցութիւնը ցոյցն ուժեղացնելու համար միշտ քամլօներ է վարձում (տես Քարափի թաղ և Հալլաբար)։ Քամլօների մէջ են լինում ծայրայեղ իդէալական անձնանուէր տիպեր և միևնոյն ժամանակ նրանց մէջ են փիբեզակներ և մի սուի համար դանակը անցորդի փորը կոխողներ։

Այս օրերս կազմուած վիճակագրութիւնը ցոյց տուաւ, որ այդ քամլօների թիւը Պարիզում հասնում է 95,000-ի։ Թէև քամլօները հասարակապետական են, բայց ունին իրենց թագաւորը, այն էլ Նապոլէոնեան ցեղից –Նապոլէօն Հայեաւ, որ կոչւում է կայսր քամլօների։ Նորին մեծութիւն կայսրը դատի է ենթարկուած, որովհետև ձեռքը սխալմամբ գտել են ուրիշի գրպանում։ Այս օրերս այդ գործը պիտի քննուի դատարանում և Ջիբգինների վեհապետի պաշտպանն է յայտնի փաստաբան Ժօզէֆ Մէնար։

⁂

Ինչ ահագին քանակութեամբ որ մեր երկրում գործ է ածւում նաւթը, նրանից աւելի մեծ քանակութեամբ այստեղ գործ են ածում գազ։ Պարիզեցիք չափազանց դժգոհ էին գազային ընկերութիւններից, նրանց անխիղճ հարստահարութեան համար։ Պարիզի նոր քաղաքային խորհուրդը, որի կազմակերպութեան մասին շատ եմ գրել անցեալ թղթակցութեանցս մէջ, օգտուել է այդ հանգամանքից, որպէս զի իր վարկը բարձրացնէ ժողովրդի առաջ։ Մինչև այժմ գազի խորանարդ մեթրն արժէր 30 սանտիմ, իսկ այժմ աղուկը պարտաւորեցնում է ընկերութիւններին դարձնել 20 սանտիմ։ Այնուամենայնիւ Պարիզը եւրոպական մեծ քաղաքներից գազի կողմից մնում է ամենաթանկը, օրինակ՝ Բեռլինում գազն արժէ $12^{1}/_{2}$ սանտիմ, Լոնդոնում—12,3, Նիւ-Եօրքում -12,3, Անվերսում—15 սանտ., Բիրմինգամում և Գլազգովում -09 սանտ., Նիւ Քեսլում 10 սանտիմ։

Այդ բոլորն այնքան զարմանալի չէ, քան այն, որ մենք՝ կովկասցիներս արտասահմանում մեր երկրի նաւթին աւելի էժան ենք վճարում, քան մեր երկրում։ Որովհետև նաւթը լոյս է տալիս, ուստի այդ էլ լուսաւորութեան նշան է.

Ս. Հախումեան

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԹԻՒՐՔԻԱ

Թուրք թերթերից մէկը հաստատում է, որ ռուսաց դեսպան պ. Զինովիևի ազդեցութիւնը Կ. Պոլսում հետըզհետէ աճում է, որով և բարեկարգւում է Փոքր Ասիայի քրիստոնեաների վիճակը։ Լրագրի ստացած տեղեկութիւնների համաձայն, պ. Զինովիևի ազդեցութեամբ են վերագրւում հետևեալ գործերը. Վանում հիմնուած է զինուորական դատարան պատասխանատուութեան ենթարկելու հայկական կոտորածների նախկին հեղինակներին, Այդընի վիլայէթի ժանդարմերիայի կառավարիչ Արիֆ-բէյը պաշտօնանկ է եղած և ուղարկուած է Վան, վերջապէս սուլթանը Սասուն է ուղարկել իր թիկնապահ գեներալ-ադիւտանտ Էնվէր փաշային, Կ. Պոլսի վճռաջինջ ատեանի անդամ Էմին-բէյին և այդ ատեանի քարտուղար Մեհմէդ Թեւֆիկ բէյին։

ԱՆՑՔԵՐԸ ՉԻՆԱՍՏԱՆՈՒՄ

Պետերբուրգի թերթերը հաղորդում են, որ նոյեմբերի 15-ին Ռուսիան հետևեալ պատասխանն է տուել անգլօ-գերմանական համաձայնութեան վերաբերեալ իրեն արուած հաղորդագրութեանը. Գերմանիայի և Անգլիայի մէջև կայացած համաձայնութիւնը, Ռուսիայի տեսակէտից, էական կերպով չի փոփոխում իրերի դրութիւնը Չինաստանում։ Յիշեալ համաձայնութեան առաջին կէտը, որով որոշւում է, որ Չինաստանի գետերի և ծովափի վրայ գտնուած նաւահանգիստներն ամեն տեղ, ուր յիշեալ երկու պետութիւններն ազդեցութիւն ունին, ազատ և բաց են մնում առևտրի համար, — Ռուսիան կարող է ընդունել համակրութեամբ, որովհետև այդ որոշումը ոչնչով չի խանգարում Չինաստանում գոյութիւն ունեցող դաշնագրերով սահմանուած status quo ն։ Երկրորդ կէտը համապատասխանում է Ռուսիայի մտադրութիւններին, մանաւանդ որ ներկայ բարդութիւնների ծագման հէնց սկզբում Ռուսիան առաջինն էր, որ Երկնային կայսրութեան ամբողջութեան պահպանումն իր քաղաքականութեան հիմնական սկզբունք յայտարարեց Չինաստանում։ Ինչ վերաբերում է երրորդ կէտին, որը նախատեսում է այդ հիմնական սկզբունքի խանգարման հնարաւորութիւնը,—ռուսաց կառավարութիւնը, հիմնուելով իր սոյն տարուայ օգոստոս 12-ի (25-ի) շրջաբերականի վրայ, կարող է միայն վերստին յայտարարել, որ այդպիսի խանգարումը Ռուսիային կըստիպէր փոխելու իր ընդունած դիրքը, նայելով հանգամանքներին։ Չորրորդ կէտը բացատրութիւններ չի պահանջում։

—Պեկինից հաղորդում են, որ կայսրի սիրած կինը, Ձանթի, մեռած է գտնուած Պեկինի կայսերական պալատի ջրհորի մէջ։ Ասում են, որ նա խեղդուել է այրի կայսրուհու հրամանով։ Կայսրի սիրած կանանցից մի ուրիշը և պալատական հարիւր աւելի գերի են գտնւում դաշնակիցների ձեռքին։

ՍՊԱՆԻԱ

Կարլիստների դէմ կառավարութիւնը կռւում է խիստ վճռական կերպով։ Մադրիդից հաղորդում են, որ նշանաւոր շատ կարլիստներ արտաքսուած են երկրից. դրանց թւումն է Սենտ-Լաուրանի մի քահանայ, որը դրամ էր ժողովում կարլիստների ագիտացիայի համար։ Լրագրների ասելով, բոլոր նշաններից երևում է, որ կարլիստների շարժումը պէտք է համարել լայն ծաւալ ստացած մի դաւադրութիւն, որը սակայն բռնկել է ժամանակից վաղ։ «Gazzetta di Venezia»-ն տպել է իր թղթակցի Դոն-Կարլոսի հետ ունեցած խօսակցութիւնը։ Սպանիայի գահաժառանգն ասել է, որ երկրի մէջ կատարուող այժմեան շարժումն իր հրամանով չի եղել. ընդհակառակն, այդ շարժումը կատարւում է իր ցանկութեան հակառակ։ Հաւանաբար,—ասել է նա,—ամբողջ շարժման սկզբնապատճառ պէտք է համարել գործին նուիրուած մի քանի անհամբեր գործիչների, որոնք զայրացած են Սպանիայի տխրալի վիճակի վրայ։ Այդ կարլիստների անունները նրան յայտնի չեն։ Շատ կարելի է, որ իսկական կարլիստների հետ միացել են բոլորովին այլ նպատակների հետամուտ եղող գաղտնի ագիտատորներ։ Ինքը, Դոն-Կարլոսը, պաշտպանելով իր գահաժառանգութեան իրաւունքները, պարտաւոր է արգելք լինելու այն շարժումներին, որոնք աւելի վնասակար են իր համար, քան օգտակար։ Իր ասածն ապացուցանելու համար Դոն-Կարլոսն ուշադրութիւն դարձրեց այն բանի վրայ, որ Նաւարրում, Վալենսիայում, Կատալոնիայում և Բիսկայեան գաւառներում, ուր կեդրոնացած են կարլիստների գլխաւոր ուժերը, կատարեալ անդորրութիւն է տիրում։

ՀԵՌԱԳՐՆԵՐ

ՊԱՐԻԶ, 27 նոյեմբերի.—Բաժանուած է «դեղին գիրքը» չինական գործերի վերաբերմամբ, որը պարունակում է իր մէջ մինչև նոյեմ. 17 թուակիր 362 դոկումենտ։ Այդ դոկումենտները բաղկացած են այն յայտագրերից, որ փոխանակել է Փրանսիան միւս պետութիւնների հետ։ Դրանք բոլորն էլ արդէն յայտնի են։ Գրքի մէջ կայ նաև Պիշոնի տեղեկագիրը Պեկինի դեսպանատների պաշարման մասին։ Պիշոնը հաստատում է, որ դեսպանատներն ազատուեցին միմիայն արտակարգ հանգամանքների շնորհիւ, որոնց նախատեսել անկարելի էր։ Պիշոնը գլխաւոր յանցաւոր անուանում է պրինց Թուանին, գեներալ Թանֆուձեանին և պետութեան քարտուղար Կանիին։

ՇԱՆՔՀԱՅ.—Չինաց կառավարութիւնը Նանձէի հովտի փոխարքաներին պաշտօնապէս խոստացաւ, որ Շանքհայի թաօթայը պաշտօնանկ չի լինիլ։

Պաօտինֆուի կոտորածի համար պատասխանատու մանդարինները հրացանի են բռնուած։

Չինական լրագրները հաւաստացնում են, որ կայսերական արքունիքը, վախենալով թէ մի գուցէ դաշնակիցներն արշաւեն Սինանֆուի վրայ, չինական զօրքեր է ուղարկել Չժանթեֆու՝ դիմադրելու դաշնակիցներին, եթէ նրանք մօտենալու լինին։

ԼՈՆԴՈՆ.—Ռոբերտսը Յովհաննէսբուրգից հաղորդում է, որ «գնդապետ Լեգալլէ անակնկալ կերպով յարձակում գործեց հոկտեմբերի 23-ին բուրերի վրայ Բաթհուլիից դէպի հարաւ և կատարեալ ջարդ տուեց նրանց։ «Մենք խլեցինք Մաքսիմի վեցթնդանօթ իրենց բոլոր ռազմամթերքներով։ Հարիւր բուր գերի են բռնուած, 25-ը սպանուած են և 30-ը վիրաւորուած։ Անգլիացիների կողմից երեք սպայ, որոնց թւում գնդապետ Լեգալլէ, և ութ զինուոր սպանուած են, վիրաւորուած են եօթ սպայ և 26 զինուոր։ Նախագահ Շտայնը և գեներալ Դեւէտը, որոնք գտնւում էին կռուի դաշտում, շտապով հեռացան»։

ԲԼՈՒՄՖՈՆՏԵՆ.—Բուրերն այստեղից 12 մղոն հեռու յարձակում գործեցին երկու ագարակի վրայ և գրաւեցին։

ԲԵՐԼԻՆ, 28 հոկտեմբերի.—Վալդերզէէն զեկուցագրում է, որ երկաթուղու հաղորդակցութիւնը Շանքհայգուան-Թանսաքուն մասի վրայ վերականգնած է. միւս մասի վերականգնումը մինչև Թոնքու սպասւում է դեկտեմբերի կիսին։

Նոյմանի զօրքը հոկտեմբերի 24-ին վերադարձաւ Պալինի. Գուանսինի մօտ նա զինաթափ է արել և ցրել չինական կանոնաւոր զօրքի չորս գումարտակ։

ԼՈՆԴՈՆ.—Գլազգօ։ Սոլսբըրին, պատասխանելով մինիստրութեան բաժակաճառին, ուրախութիւն է յայտնում զօրքերի Աֆրիկայում ունեցած աջողութեան համար, ցաւում է կռիւների մէջ և հիւանդութիւններից ունեցած կորուստների համար, առանձնապէս յիշելով պրինց Խրիստիան-Վիկտորի անունը։ Նա պաշտպանում է զինուորական մինիստրութեանը, որ 300,000 հոգի է ղրկել 6,000 մղոն հեռու։ Կառավարութիւնը պատրաստ է ուղղելու այդ մինիստրութեան սխալմունքները։ Պատերազմն աւելացրել է օտարների աչքում անգլիական գաղութների նշանակութիւնը։ Նա յիշատակում է Անգլիայի և Ամերիկայի միջև եղած բարեկամական զգացմունքը և գոհունակութիւն յայտնեց Մակ-Կինլէյի վերընտրութեան առթիւ։ Խօսելով Չինաստանի մասին, Սոլսբըրին կարող չէ խօսել կատարեալ ազատութեամբ, որովհետև Անգլիան կազմում է դաշնակից պետութիւնների մի մասը։ Կոնցերտի բնորոշ գծերից մէկը կազմում է խաղաղութեան պահպանումը եւրոպական պետութիւնների միջև, միւսը—չինական խնդրի լուծման յետաձգումը։ Սոլսբըրին կարծում է, որ անգլօ-գերմանական համաձայնութիւնն արտայայտում է Անգլիայի հետ դաշնակից պետութիւնների մեծամասնութեան ցանկութիւնները. այդ համաձայնութիւնն իւր մէջ պարունակում է երկու կարևոր պայման, որոնք են Չինաստանի անձեռնմխելիութիւնը և բաց դռները առևտրի համար։ Սոլսբըրին խիստ ուրախալի է համարում, որ պետութիւններն ընդունում են այդ հիմնական սկզբունքները։ Այդ պիսի դէպքում հիմք չկայ առանձնապէս երկիւղ կրելու չինական խնդրի առթիւ, այլ անհրաժեշտ է միայն հսկել Չինաստանի վրայ, օգնել նրան որ վերստանայ կանոնաւոր ռեժիմ և ծաղկման, իւր կողմը գրաւելով միւս պետութիւններին կռուելու համար այն գաղափարի դէմ, որ իբր թէ հասել է Չինաստանի բաժանման ժամանակը։ Այնուհետև նա խօսում է Անգլիայի պաշտպանութեան միջոցների մասին և գտնում է, որ երկիրը պէտք է ապահովել խոչընդոտներից խաղաղութեան և սոցիալական ռեֆորմների գործում։

ՀԵԼՍԻՆԳՖՈՐՍ.—«Финл. Газ.»-ում տպուած է ընդհանուր նահանգապետի մի շրջաբերականը, որով առաջիկայ յունուարի 1-ից սկսած նահանգապետների ընդհանուր նահանգապետի և նրա դիւանատան հետ ունեցած բոլոր գրագրութիւնները պէտք է լինին պետական լեզուով։

ՆԵՒ-ԵՕՐԿ.—Վաշինգտոնի կառավարութեան շրջաններում վճռապէս հերքում են լրագրական այն լուրը, որ Վաշինգտոնի չինաց դեսպանն իբր թէ բողոքել է գերմանացիների Պաօտինֆուում ցոյց տուած վարմունքի դէմ։

ՊԱՐԻԶ.—Այսօր երդուեալների դատարանում սկսեց քննուել պարսից Շահի կեանքի դէմ սպանութեան փորձ անող Սալսոնի գործը։

ՋԻԲՈՒԹԻ.—«Gelderland»-ը երեկոյեան մեկնեց Պորտ-Սայդ և Կրիւգերին ափ կհանի Մարսէլում։

ՊԱՐԻԶ, 29 հոկտեմբերի.—Սալսոնը դատապարտուած է ցմահ տաժանակիր աշխատանքների։

ՈՒԱՇԻՆԳՏՈՆ.—Կառավարութիւնը որոշեց պահել Պեկինում պահապան զօրախումբ, իսկ մնացած զօրքերը, որոնք դեռ ևս գտնւում են Չինաստանում, յետ կկոչուեն և կվերադարձնուեն Մանիլա։

ԲԵՐԼԻՆ.—Գլխաւոր հրամանատարը հաղորդում է Պեկինից, որ գաւառներում ամենուրեք խաղաղ է. Պեկինում և Թեանձինում տիֆ դեռ ևս կայ։

ԼՈՆԴՈՆ.—Ռոբերտսը հեռագրում է Յոհաննէսբուրգից. «Սմիթ Դորրիէնը զեկուցանում է մի զօրեղ ճակատամարտի մասին, որը տեղի է ունեցել հոկտեմբերի 24-ին և 25-ին։ Նրա զօրքը, որը բաղկացած էր 250 հեծեալներից, 6 թնդանօթից և 900 հետևակներից, Բելֆաստից ճանապարհուելուց յետոյ շուտով հանդիպել է բուրերի մի զօրախմբի, որը ծանրանալով անգլիացիների թևի վրայ, հասել էր Կոմատիպուրտ։ Այստեղ բուրերը զօրեղ դիրք էին բռնել, որտեղից անգլիացիները դուրս մղեցին նրանց, անցնելով նրանց քամակը։ Հետևեալ օրը բուրերը, բաւականաչափ օգնական զօրք ստանալով, իզուր աշխատում էին նորից տիրել դիրքին, որտեղից քշուած էին։ Հոկտեմբերի 24-ին, երեկոյեան, մի ճակատամարտ տեղի ունեցաւ, որպիսին դեռ ևս չի եղել այս պատերազմի ընթացքում,—ինչպէս կարծում է Ռոբերտսը. 200 հեծեալ բուրեր յանկարծ յարձակում գործեցին անգլիական յետնապահների վրայ։ Յարձակումը յետ մղեցին Կանադայի դրագունները 70 յարդ տարածութեամբ։ Երկու օրուայ ընթացքում անգլիացիներից սպանուեց 8 և վիրաւորուեց 32 հոգի»։

ՇԱՆՔՀԱՅ.—Պաշտօնապէս հաղորդում են, որ հրաման է հրատարակուած կայսերական արքունիքի համար պալատ պատրաստելու Չժենետուում, Չժեձեանշանի գաւառում։

Խմբագիր-Հրատարակիչ՝
ՍՊԱՆԴԱՐ ՍՊԱՆԴԱՐԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՈՐՍԱՆ

Պետերբուրգ, 27 հոկտեմբերի

Վեքսէլի կուրսը երեք ամսով		
Լոնդոնի վրայ 10 ֆունտ ստեռ. համար	93,70	
Բեռլինի վրայ 100 մարկի համար	45,77 1/2	
Պարիզի ,, 100 ֆրանկի ,,	37,40	
Վեքսէլի կուրսը չէքերով.		
Լոնդոնի վրայ	94,70,	
Բեռլինի ,,	46,30 1/2	
Պարիզի ,,	37,72 1/2	
Բորսային դիսկոնտը	6 1/2—7 1/2%	
4% պետական ռենտ.	96 1/8	սակ.
4% ներքին 2, 3, 4 փոխառ. 1891 թ.	—	
4 1/2% ներքին 2, 3, 4 փոխառ. 1893 թ.	99 1/4	ծախ.
4% ազն. կալ. բանկի գրաւաթղ.	96 7/8	սակ.
5% առաջին ներքին խաղարկ. փոխառութ. 1864 թ.	337 1/4	սակ.
5% երկրորդ ներքին խաղարկ. փոխառութ. 1866 թ.	285	սակ.
5% ազն. կալ. բանկի խաղարկ. գրաւաթղթերը	218	սակ.
3 1/2% պետ. ազն. կալ. բանկի գրաւթ.	87 1/4	գն.
5% ոսկու ռենտը 1884 թ.	—	
Թիֆլիսի քաղ. վարկի ընկ.	—	
Օբլիգացիաները	85	ծախ.
Թիֆլիսի կալ. բանկի 5% գրաւ.	94 1/4	ծախ.
Քութայիսի ,, ,, 6% ,,	101 1/2	ծախ.
,, ,, ,, 5% ,,		գն.

Բորսայի տրամադրութիւնը խաղաղ է։

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

(Ժամերը նշանակում են Պետերբուրգի ժամանակը, փակագծերի մէջ—Թիֆլիսի ժամանակը)

Արագընթաց գնացքը № 2 Թիֆլիսից Բագու մեկնում է (շաբաթը մի անգամ, չորեքշաբթի օրերը) 7 ժ. 56 ր. (8 ժ. 54 ր.) առ., հասնում է Բագու 9 ժ. (9 ժ. 58 ր.) երեկոյեան։

Արագընթաց գնացքը № 1 Բագուից Թիֆլիս մեկնում է 6 ժ. 50 ր. (7 ժ. 48 ր.) առ., Թիֆլիս հասնում է 8 ժ. 12 ր. (9 ժ. 10 ր.) երեկոյեան։

Պոստային գնացքը № 3 Բագուից Թիֆլիս մեկնում է 11 ժ. 15 ր. (12 ժ. 13 ր.) երեկոյեան, Թիֆլիս հասնում է 5 ժ. 35 ր. (6 ժ. 33 ր.) ցերեկուայ. Թիֆլիսից Բաթում մեկնում է 6 ժ. 30 ր. (7 ժ. 28 ր.) երեկոյեան, Բաթում հասնում է 7 ժ. 10 ր. (8 ժ. 08 ր.) առ.։

Մարդատար գնացքը № 5 Բագուից Թիֆլիս մեկնում է 3 ժ. 5 ր. (4 ժ. 3 ր.) ցերեկուայ, Թիֆլիս հասնում է 8 ժ. 23 ր. (9 ժ. 21 ր.) առ., Թիֆլիսից Բաթում մեկնում է 9 ժ. 3 ր. (10 ժ. 1 ր.) առ., Բաթում հասնում է 9 ժ. 11 ր. (10 ժ. 9 ր.) երեկոյեան։

Մարդատար գնացքը № 6 Բաթումից Թիֆլիս մեկնում է 8 ժ. 56 ր. (9 ժ. 54 ր.) առ., Թիֆլիս հասնում է 8 ժ. 42 ր. (9 ժ. 40 ր.) երեկոյեան։

Թիֆլիսից Բագու 9 ժ. 22 ր. (10 ժ. 20 ր.) երեկոյեան, Բագու հասնում է 1 ժ. 25 ր. (2 ժ. 23 ր.) ցերեկուայ։

Պոստային գնացքը № 4 Բաթումից Թիֆլիս մեկնում է 10 ժ. 47 ր. (11 ժ. 45 ր.) երեկոյեան, Թիֆլիս հասնում է 11 ժ. 18 ր. (12 ժ. 16 ր.) առ., Թիֆլիսից Բագու մեկնում է 12 ժ. 36 ր. (1 ժ. 34 ր.) ցերեկուայ, Բագու հասնում է 7 ժ. (7 ժ. 58 ր.) առ.։

Թիֆլիսից Կարս մեկնում է 10 ժ. (10 ժ. 58 ր.) երեկոյեան, հասնում է Ղարաքիլիսա—5 ժ. 4 ր. (6 ժ. 2 ր.) առ., Ալէքսանդրապոլ—8 ժ. 27 ր. (9 ժ. 25 ր.) առ., Կարս—12 ժ. 23 ր. (1 ժ. 21 ր.) ցերեկուայ։

Կարսից մեկնում է 4 ժ. 12 ր. (5 ժ. 10 ր.) ցերեկուայ, հասնում է Ալէքսանդրապոլ—7 ժ. 40 ր. (8 ժ. 38 ր.) երեկոյեան, Ղարաքիլիսա—11 ժ. (11 ժ. 58 ր.) գիշերուայ, Թիֆլիս—6 ժ. 15 ր. (7 ժ. 13 ր.)։

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Լոյս տեսան եւ վաճառւում են
ԿԱՐԱՊԵՏ ԱՓԻՆԵԱՆԻ
1901 Թ.
ՊԱՏԻ ԵՒ ԾՈՑԻ (Շիրակ)
ՕՐԱՑՈՅՑՆԵՐԸ

Ծոցի օրացոյցը զարդարուած է Ներսէս V Կաթողիկոսի, Մ. Նալբանդեանի, Րաֆֆու և Յ. Այվազովսկու պատկերներով. ունի բոլորովին նոր հետաքրքրական յաւելուած ամենաօգտակար տեղեկութիւններով, ընդարձակ բժշկարան, հարուստ երազահան և նոր զուարճալի վիճակարան։

—

Պատի օրացոյցի մէջ կան բարոյական խրատներ և ընտիր մտքեր, հայոց և եկեղեցական պատմութիւնից հատուածներ, զուարճալի պատմութիւններ, բոլորովին նոր ծիծաղաշարժ առակներ (մեծ մասամբ անտիպ), այլ և ժողովրդական առածներ, ժողովրդական երգեր, գիւղական լէյեներ, ընտիր բանաստեղծութիւններ, զուարճալի հանելուկներ, շուտասելուկներ, բժշկական, արհեստագիտական և այլ օգտակար և հետաքրքրական տեղեկութիւններ։

Տախտակը շքեղ և ճաշակով պատրաստուած է յայտնի լիտոգրաֆիայում 15 գոյնով։

Ցանկացողները մանրամասն բովանդակութիւնը տպագրուած տոմսակին թերթով կարող են ստանալ ձրի։

Գները՝ ծոցինը—20 կ., պատինը 50 կ., գումարով գնողներին լինում է զիջում։

Դիմել՝ Александрополь, Карапету Апинянъ, կամ Alexandrople, Karapet Apinian (Caucase).

Ցանկացողները թող շտապեն, որ իւր ժամանակին կարողանանք պատուէրները ճշտութեամբ կատարել։ (453) 15—3

ԲԱԳՈՒԻՑ

ԱՆՅԱՅՏԱՑԵԼ Է

ՇԱՀԱՐԵՑԻ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ անունով մի ամուսնացած քառասնամեայ մարդ և մինչև այսօր ընտանիքը տեղեկութիւն չունի նրա մասին։ Յիշեալ անձն եւրոպական գերձակ է և 1880—90 թուականներում եղել է Ռ.-Դոնի Աղյուսում։ Խոնարհաբար խնդրում ենք ընթերցողներից, եթէ տեղը գիտեն, թող մեզ յայտնեն՝ БАКУ, Джиджянцу

(462) 4—1

ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է ԻՆՁ

20,000 րուբլի։ Տալիս եմ ապահովութիւն իբրև գրաւական նաւթային հող 10 դեսեատին, որը կապալով տրուած է 53,000 րուբ.։ Կապալը կվերջանայ երեք տարուց յետոյ։ Ստանում եմ այդ կապալից իմ մասը տարեկան 3500 ր.։ Մանրամասն տեղեկութիւններ իմանալ Միքայէլեան փող. № 100, Ֆլեկենշտէյն, յանձնել Մուշկէին։

(461) 1—1

ԱՄԵՆԱՅԱՅՏՆԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐԻ

ՌՈՅԵԱԼՆԵՐ

ԴԱՇՆԱՄՈՒՐՆԵՐ

Ֆիսհարմոնիումներ, ջութակներ, կիթառներ, ֆլէյտաներ, կլարնետներ, նոտեր, լարեր և այլն և այլն.

Բոլոր տեսակ գործիքների համար գինը կարելի է վճարել մաս առ մաս։

ՊՐԷՅՍԿՈՒՐԱՆՏՆԵՐ
ՈՒՂԱՐԿՒՈՒՄ ԵՆ ՁՐԻ

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐԻ ԵՒ ՆՈՏԵՐԻ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ
ԴԵՊՕ
Բ. Մ. ՄԻՐԻՄԱՆԵԱՆԻ

Музыкальное депо
Б. М. МИРИМАНЯНЪ
Тифлисъ, Дворцовая ул.
399) 36—21

„ՇՂԹԱՅ"

ՆԱՒԹԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐԻՉՆԵՐԸ

յայտնում են ի գիտութիւն ընկերութեան պ. պ. անդամների, որ առաջին 5% մասը, այսինքն 5-ական րուբլի իւրաքանչիւր 100 րուբլանոց փայերի ընդունում է Ա. Փրիդոնեանի և ընկ. բանկային գրասենեակում, իսկ ժամանակաւոր փայեր տրւում են Յ. Մելիք-Բախտամեանի խանութում, Սոլոլակի փողոց տուն Միրզոյեանների։

5—1. (463)

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

յայտարարում է ի գիտութիւն ընդհանրութեան, որ քաղաքային տարրական ուսումնարաններում երգեցողութեան ազատ դասեր կան։ Այդ դասերն ստանալ ցանկացողները պէտք է դիմեն քաղաքային վարչութեանը

499) 3—3

Поставщика Двора Его Императорскаго Величества
ФЕРД. МЮЛЬГЕНСЪ
КОЛОКОЛЬНАЯ №4711 ВЪ КЕЛЬНѢ и РИГѢ
Высокое содержаніе глицерина, экономія вслѣдствіе обилія пѣны,
нѣжный запахъ розы
вотъ качества, отличающія это мыло въ высокой степени.

(М.) № 1. 11

Дозв. цензурою. Тифлисъ, Октября 30-го дн 1900 г.
Տպարան Ա. Ի. Պետրովի
Типографія А. И. Петрова, Голов. пр., № 12 Телефонъ 387.